

Fjalim i mbajtur në Parlamentin Evropian në Aktivitetin Solemn kushtuar Kryepiskopit të lumur Anastas

Nga Fortlumturia e Tij, Joani, Kryepiskop i Tiranës, Durrësit dhe i Gjithë Shqipërisë
Të nderuar,

Qëndroj sot para jush me mirënjohje të thellë dhe emocion të madh në këtë institucion të shquar, i cili mishëron idealet më të larta të unitetit evropian, demokracisë dhe dinjitetit njerëzor. Jam i nderuar të flas për jetën dhe trashëgiminë e Kryepiskopit Anastas Janullatos, paraardhësit dhe mësuesit tim, kontributi i jashtëzakonshëm i të cilit në dialogun ndërfetar, shërbimin humanitar dhe rindërtimin e komuniteteve fetare rezonon fuqishëm me vlerat që Bashkimi Evropian i konsideron të shtrenjta.

Në vitin 1991, ndërsa studioja teologji në Boston, u lidha për herë të parë me Kryepiskopin Anastas, i cili ishte emëruar nga Patriarkana Ekumenike për të vlerësuar dhe rindërtuar Kishën Orthodhokse në Shqipëri – një vend që po dilte nga periudha më e errët e persekutimit fetar në historinë evropiane. Ajo bisedë shënoi fillimin e një udhëtimi mbi tridhjetëvjeçar si bashkëpunëtor i tij, duke qenë

dëshmitar i drejtpërdrejtë sesi vizioni teologjik mund të shndërrohet në veprim konkret, sesi besimi mund të rindërtojë jo vetëm kisha, por komunitete të tëra.

Për të kuptuar amplitudën e arritjeve të Kryepiskopit Anastas, duhet të kuptohet më parë shkatërrimi i paprecedentë që e parapriu atë. Shqipëria, nën regjimin komunist, në vitin 1967 u bë shteti i parë zyrtarisht ateist në botë. Ndalimi me Kushtetutë i fesë çoi në shkatërrimin sistematik të infrastrukturës fetare: kishat, xhamitë dhe manastiret u shembën, u kthyen në magazina, ose u lanë të shkatërroheshin. Udhëheqësit fetarë të të gjitha besimeve u burgosën, u ekzekutuan, ose u detyruan të mohonin besimin e tyre.

Deri në vitin 1991, kur u rivendos liria fetare, Kisha Orthodhokse në Shqipëri kishte pushuar virtualisht së ekzistuari.

Ky nuk ishte thjesht shkatërrim fizik – ishte përpjekja për të fshirë shekuj të trashëgimisë fetare dhe kulturore që kishte kontribuar në qilimin e pasur të bashkëjetesës fetare në Shqipëri midis të krishterëve orthodhoksë, myslimanëve dhe katolikëve. Sfidë me të cilën u përball Kryepiskopi Anastas në vitin 1992 nuk ishte thjesht të rindëronte një institucion, por të rivendoste shpresën në një shoqëri të traumatizuar dhe të demonstronte se komunitetet fetare mund të kontribuonin sërish pozitivisht në jetën kombëtare.

Ajo që Kryepiskopi Anastas realizoi në Shqipëri gjatë tre dekadave është quajtur nga shumë vëzhgues “mrekullia e Kishës Orthodhokse në Shqipëri”. Dëshmitë empirike flasin vetë: afërsisht 150 kisha të reja të ndërtuara, 60 kisha dhe manastire historike të restauruara si monumente kulturore, dhe mbi 160 kisha të tjera të riparuar. Por këta numra, sado mbresëlënës, tregojnë vetëm një pjesë të historisë.

Për më tepër, ky rindërtim u ndërmor me një vizion që shtrihej shumë përtej komunitetit orthodhoks. U themelua Akademia Teologjike Orthodhokse “Ngjallja e Krishtit”, ku u përgatitën afërsisht 160 klerikë vendas që tani shërbejnë komunitete në të gjithë vendin. Në arsim, u themeluan shtatëmbëdhjetë kopshte, duke u dhënë përparësi fëmijëve nga familje të pafavorizuara, pavarësisht nga përkatësia e tyre fetare. U themeluan shkolla, institute profesionale, dhe përfundimisht Kolegji Universitar “Logos” – institucione të hapura për të gjithë shqiptarët.

Dimensioni humanitar meriton vëmendje të veçantë në këtë kontekst evropian. U krijua një rrjet klinikash mjekësore në të gjithë vendin, përfshirë Qendrën Diagnostike “Ungjillëzimi” në Tiranë, e pajisur me teknologji të fundit dhe në stafin e të cilës bëjnë pjesë mjekë të shquar – që u shërben pacientëve pa marrë parasysh përkatësinë fetare. Programe zhvillimi për zonat malore, nisma bujqësore, projekte infrastrukture rrugësh dhe uji, programe shëndetësore, mbështetje për jetimorën, shtëpinë e të moshuarve, madje edhe programe rehabilitimi për të burgosurit – të gjitha demonstrojnë një vizion të komunitetit fetar si shërbëtor i gjithë shoqërisë.

Ndoshta më emblematike ishte përgjigjja ndaj krizës së refugjatëve të Kosovës në vitin 1999. Kur qindra mijëra refugjatë kosovarë – kryesisht myslimanë – erdhën në Shqipëri. Kisha Orthodhokse, nën udhëheqjen e Kryepiskopit Anastas, mobilizoi një program masiv ndihme humanitare që tejkaloi dymbëdhjetë milionë dollarë. Ky demonstrim konkret i dashurisë së krishterë përtej kufijve fetarë la një përshtypje të paharrueshme në shoqërinë shqiptare dhe në komunitetin ndërkombëtar.

Kontributi i Kryepiskopit Anastas në dialogun ndërfetar shtrihet shumë përtej Shqipërisë dhe ka rëndësi të veçantë për sfidat bashkëkohore evropiane. Në një rajon ku të krishterët orthodhoksë, myslimanët dhe katolikët kanë jetuar krah për krah për shekuj, ai zhvilloi si një model praktik të bashkëjetesës ashtu edhe një kornizë teologjike për ta mbështetur atë.

Formulimi i tij i famshëm është bërë pothuajse proverbial në diskutimet për fenë dhe konfliktin: “Vaji i besimit nuk duhet përdorur nga asnjë palë për të ndezur konflikte, por për të shëruar plagët dhe për të qetësuar zemrat”. Kjo nuk është thjesht një metaforë poetike – ajo përfaqëson sintezën e një programi të plotë teologjik për bashkëjetesë paqësore, i cili është testuar dhe provuar në mjedisin sfidues të Shqipërisë postkomuniste.

Si një nga Presidentët e Këshillit Botëror të Kishave dhe si pjesëmarrës dhe udhëheqës në konferenca të shumta ndërkombëtare, Kryepiskopi Anastas u bë protagonist i marrëveshjeve dhe arritjeve historike në dialogun ndërfetar. Ndërhyrjet e tij, aftësia e tij bindëse, dhe besimi që fitoi nga udhëheqësit fetarë të traditave të ndryshme çuan në mënyrë të përsëritur në konsensus dhe zgjidhje të pranueshme për të gjitha palët e përfshira.

Në një kohë kur Evropa dhe bota përballen me sfida në rritje të lidhura me diversitetin fetar, migracionin, dhe potencialin që besimi të instrumentalizohet për qëllime politike, modeli i zhvilluar në Shqipëri ofron mësim të çmuara. Ai tregoi se komunitetet fetare mund të jenë forca të fuqishme për kohezionin social, shërbimin humanitar dhe pajtimin – me kusht që të mbeten besnike ndaj vlerave të tyre më të thella shpirtërore.

Trashëgimia e Kryepiskopit Anastas i flet drejtpërdrejt disa shqetësimeve thelbësore evropiane. Këmbëngulja e tij për dinjitetin e çdo qenieje njerëzore, pavarësisht nga origjina apo besimi, përputhet në mënyrë të përsosur me angazhimin themelor të Bashkimit Evropian për të drejtat e njeriut. Demonstrimi i tij praktik se komunitetet fetare mund të kontribuojnë në mirëqenien sociale dhe integrimin ofron një model ndërsa Evropa vazhdon të përballlet me pyetjet e diversitetit fetar dhe kohezionit social.

Ndoshta më e rëndësishmja, shembulli i tij tregon se rindërtimi i shoqërisë civile, pas një regjimi totalitar, kërkon jo vetëm reformë institucionale dhe ekonomike, por edhe rindërtimin e themeleve morale dhe shpirtërore.

Kisha Orthodhokse në Shqipëri, nën udhëheqjen e tij, u bë një forcë për pajtim, duke ndihmuar të shërohen plagët e një shoqërie të traumatizuar nga dekada shtypjeje dhe duke përgatitur terrenin për integrimin evropian të Shqipërisë.

Mësimi i tij se “ne duhet të mbetemi gjithmonë shërbëtorë” tejkalon kufijtë fetarë – ai i flet një të vërtetë themelore për përmbushjen njerëzore që rezonon me vlerat evropiane të solidaritetit dhe përgjegjësisë së ndërsjellë. Duke u shërbyer të tjerëve dhe duke i ndihmuar ata, ndihmojmë veten; duke ndërtuar ura midis komuniteteve, forcojmë themelet e shtëpisë sonë të përbashkët evropiane.

Përfundim

Kryepiskopi Anastas thoshte shpesh: “Nuk dua admirues, por bashkëpunëtorë”. Kjo kap thelbin e qasjes së tij – jo duke kërkuar lavdi personale, por duke frymëzuar të tjerët të bashkohen në punën e shërbimit dhe pajtimit. Mbi 240 artikujt dhe studimet e tij të botuara, të përkthyer në njëmbëdhjetë gjuhë, vazhdojnë të ndikojnë në diskursin teologjik dhe humanitar në mbarë botën.

Si pasardhës i tij, jam bekuar të kem qenë dëshmitar dhe pjesëmarrës në këtë vepër të jashtëzakonshme. Katedralja e re në Tiranë qëndron si simbol i dukshëm i ngjalljes – jo vetëm i një Kise, por i vetë shpresës. Kushdo që e sheh këtë ndërtesë madhështore e kupton se ajo u ndërtua nga dikush me dashuri të madhe për njerëzimin dhe përkushtim të rrallë për t’u shërbyer të tjerëve.

Lutem që të mund të vazhdojmë në të njëjtën rrugë të udhëhequr nga Shpirti i Shenjtë, duke ndërtuar mbi trashëgiminë e tij ndërsa i përgjigjemi sfidave të kohës sonë. Puna e shërimit të ndarjeve, e shërbimit ndaj të cenuarve, dhe e ndërtimit të urave midis komuniteteve nuk mbaron kurrë – ajo ripërtërihet në çdo brez. Kryepiskopi Anastas na tregoi se kjo punë është jo vetëm e mundur por thelbësore, dhe se besimi, i kuptuar dhe i jetuar siç duhet, mund të jetë një forcë e fuqishme për dinjitetin njerëzor dhe bashkëjetesën paqësore.

Për gjithçka që dha – urtësinë e tij, shembullin e tij, shërbimin e tij të palodhur – më e pakta që mund të themi është: Faleminderit. Dhe trashëgimia e tij le të vazhdojë të frymëzojë jo vetëm besimtarët orthodhoksë, por të gjithë ata që punojnë për një Evropë më të drejtë, më të dhembshur dhe më të bashkuar.

Bruksel, 14 janar 2026

[Kisha Orthodhokse Autoqefale e Shqipërisë](#)